

dvoma pa bi mu takšno plemenito sodelovanje, kot ga poznamo na relaciji Jurčič, Levstik pa Levec in drugi, bilo dokaj dobrodošlo. Toda Levstikov in Levec, kot vse kaže, ni več; O formalni strani Svetinovega dela bi zategadelj kazalo širše spregovoriti ob izidu II. dela.

Na koncu še odgovor tistim, ki menijo, da je pisanje romanov s tematiko osvobodilnega boja in ljudske revolucije sredstvo za povečevanje in utrjevanje birokracije. Prepričan sem, da je še veliko bolj negacija nje same ter hkrati ponovna afirmacija prav tistih sil, ki se revoluciji niso in se ji ne bodo izneverili, pa naj si to kdorkoli že še tako želi.

R a d o J a n

SMILJAN ROZMAN, POLETJE. Vezi, ki nas pripenjajo na resničnost, je ponavadi več, kakor jih je moč v vsakdanjem življenju zaznati ali se jih zavedati; so namreč tako samoumevne in nevznemirljive, da je njihova navzočnost povsem neproblematična, se pravi takšna in tako zaresna, da ne more biti več predmet naše pozornosti, marveč postaja del nas samih: oko, s katerim gledamo, pot, po kateri hodimo. Vsa objektivna danost je zunaj nas, zaradi tega se nam njeno bistvo, kakor hitro se ga skušamo polastiti, prav za toliko oddalji, za kolikor smo se mu približali. Posledica te usodne ločenosti je resnica, da se je doslej v zgodovini vsako posedovanje bistva izkazalo za lažno ali vsaj ponarejeno. Absurdni napor, s katerim se skušamo dokopati do »lastništva«, pa vendarle ni povsem nesmiseln, zakaj kaže, da je prav ta absurd motor, ki stvari oživlja. Ob spoznanju skrajnega relativizma nam takó ni dovoljeno in omogočeno, da bi se ustavili pred »bistvom« ter se morebiti oddahnili in uživali cilj. Lahko samo zremo nazaj, kako smo nasproti njemu živeli — in raziskujemo le poti, po kateri smo se mu bližali. To pa ni nič drugega kot vrnitev k vezem, ki nas vežejo na resničnost; vrnitev k jazu in k njegovim mnogoličnim podobam. Rekonstruiranje te podobe je nemara edino opravilo, ki je adekvatno našim sposobnostim. Merilo zanjo je avtentičnost, tj. pogled na človeka z več ali z vseh zornih kotov, ki jih razpostavljata prostor in čas v krogu bivanja. Točneje, merilo za to podobo je umetnost.

Rozmanov najnovejši tekst POLETJE* vzlic manjšemu obsegu vsebuje vrsto problemov, ki bi marsikomu mogli biti že sami zase zadosten motiv za literarno upodobitev. Takoj pa je treba povedati, da je ta problemska pisanost romanu seveda le v prid, saj prikazano resničnost pogloblja ter ji daje potrebno življenjske razsežnosti. Kajpada ne gre za nobene preveč vnanje oziroma tradicionalne in potemtakem mnogokrat še zmerom za poglavitne strani bivanja — za morebitna socialna navzkrižja, ki bi jih pričakovali spričo okoliščin, da vse dogajanje izvira iz delavskega oziroma kmečkega okolja. Rozmanovo razmerje do tega sveta se kaže v posebni luči; konflikt namreč ne nastaja med ekonomskimi nasprotji, temveč v neki ontološki stiski in danosti sodobnega človeka. Okoli te osi oscilirajo drobni zapleti, ki situacijo določajo ter s svojo živostjo dajejo verjetnost ljudem in okolju. Svojo podobo imamo takó priložnost videti z več aspektov, večinoma iz tipično slovenskih razmer; družbenih — polkmečkih, polproletarskih; nacionalnih — nikoli brez raznarodovalnih tendenc; miselnih — ki so se pojavile v sodobnem načinu

* Smiljan Rozman, Poletje. Prešernova družba 1966.

življenja; in kajpada iz intimno človeških, erotičnih izvirov, torej iz najvidnejših znamenj življenja. Ali bolj konkretno: Rozmanovi ljudje niso nikakršni veliki junaki z velikimi idejami in strastmi, ampak prav nasprotno — so nepomembni polproletarci, ki jih je zgodovina odrinila nekam pod južne obronke Pohorja ter jim neprizanesljivo odmerila majhnost in banalno vsakdanjost. Zgneteni so na veselice in v gostilne, slepijo se z vinom in erosom, zakaj ničesar drugega nimajo, za kar bi se lahko odločali. Erotika je tako postala centralna možnost za njihovo uresničevanje. Z izgubo le-te je zategadelj razveljavljen tudi ves Smisel in vse iluzije, ki vabijo naprej, v materialno ugodje in napredovanje v poklicu. V taki »iztreznjenosti« se znajde na koncu glavni junak Lojzek, potem ko je skupaj s svojima prijateljema-tekmečema doživel poraz pri Feronči, gostilničarjevi lepotici. Ljubezenska zgodba, ogradje romana, je pravzaprav najspretnjeje zasnovan del pripovedi; Rozman je dogajanje ob njej razpredel tako, da Ferončini častivci ostajajo v stalni negotovosti, ne da bi vedeli za nagnjenja, ki so pri vseh enaka — lepotica pa je vedno na isti nedosegljivi višini, toda tudi do same sebe neodločna, zato pa tem bolj skrivnostna in privlačna. V takšni situaciji so dogodki bolj komične kot tragične narave. Kolikor sta ta motiv in način podajanja resnih izpovedi izvirna, je treba priznati, da sta nedvomno precej domiselna. Druge epizode se zdijo bolj konvencionalne, le Lojzkove zveze z Jovanovićevo družino so videti nove glede na dimenzijo, ki s svojo deloma nacionalno vsebino pri nas po vojni še ni bila upodobljena. Sam fabulativni okvir sicer dejanje časovno premešča v obdobje stare Jugoslavije, toda ljudje v njem imajo karakteristike, ki so značilne za naš čas, z nekega vidika za ves evropski prostor, čeprav so vendarle najbolj bistvene za nas. Ne bi mogli reči, da je Rozman s tem delom prispeval bistveno nov pogled na svet (s stilnega kakor tudi z miselnega stališča), vendar je prav tako nemogoče zapisati, da pričujoči roman ni sodoben in potemtakem brez vsake umetniške vrednosti. Vzlic temu pa bi ga bilo tvegano prišteti k avtorjevim najboljšim tekstom.

Jože Horvat

FRANCI ZAGORIČNIK, AGAMEMNON. Ker je književna kritika vedno pripravljena in mora biti pripravljena na morebitna presenečenja v literarnem ustvarjanju, jo toliko bolj zanimajo knjižni prvenci, prve knjige pesnikov in pisateljev, da pretčta posebnosti in novosti, da uvrsti delo v določen predal in ga prepusti nadaljni usodi na knjižni polici. Morda je v tej vnemi kritike nekaj nestrpnosti, ki pa izvira iz njene temeljne funkcije, da kolikor se da zanesljivo in objektivno pove, kakšne tematske, idejne in estetske vrednote delo prinaša, saj s tistim dnem, ko izide, postane sestavina narodnega kulturnega in umetniškega izročila: s tem namenom je tudi ustvarjeno in objavljeno. Takšne obveznosti spreletavajo človekove misli, ko jemlje v roke knjižni prvenec.

Franci Zagoričnik je med sodobnimi slovenskimi pesniki prehodil getovo najbolj vijugavo pot, preden se je dokopal do pesniškega ustvarjanja, in ki temu ustvarjanju gotovo ni bila nič kaj prijazna. Medtem so se drugim tako ali drugače odpirala vrata v svet poezije leto za letom v šolskih kloph, je Zagoričnik v boju za eksistenčni obstoj živel popolnoma drugačno življenje in se z voljo in izpovedno strastjo sam dokopal do najnovejših oblik pesniškega